

**IQLIM O'ZGARISHIGA QARSHI KURASHDA
TEXNOLOGIYALARNING ROLI**

Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" Milliy tadqiqot universiteti, "Texnologik jarayonlarni avtomatlashtirish va boshqaruv" kafedrasida "Axborot tizimlari va texnologiyalari" bakalavr ta'lim yo'nalishi talabasi

Mamatqulov Mirvoxid Mirzoxid o'g'li

Anotatsiya: Global iqlim o'zgarishi dunyo miqyosida keng o'rganilmoqda. Bugun Yer yuzida global iqlim o'zgarishi kuzatilmoqda. Sayyoramizdagi o'rtacha harorat o'tgan o'ttiz yilda bir daraja oshdi. Hasharot va zararkunandalarning yangi turlari paydo bo'ldi. Bu juda katta muammo. Shuning uchun tadqiqotda ko'taradigan Iqlim o'zgarishining sabablari, boshqa muammolar qatorida, insoniyat tabiatda uning mavjudligi davomida aralashganligi bilan bog'liq. O'rmonlarni kesish, yerni shudgorlash, yerni yaxshilash va hokazolar namlik va shamol sharoitida o'zgarishlarga olib keladi va shunga oid fikr - muloxazalar kishi diqqatini o'ziga jalb qilishi mumkin va mavzuni ilmiy yangiligini oshiradi.

Kalit so'zlar: Global iqlim o'zgarishi, ekologik muammolar, Holosen davri, BMT konventsiyasi, sanoat tarmoqlar, iqlim o'zgarishi.

Annotation: Global climate change is widely studied worldwide. Global climate change is observed on Earth today. The average temperature on our planet has increased by one degree in the past thirty years. New species of insects and pests appeared. This is a huge problem. Therefore, the causes of climate change raised in the study, among other problems, are related to the fact that humanity has interfered with nature throughout its existence. Deforestation, plowing, land improvement, etc., lead to changes in moisture and wind conditions, and related considerations may attract one's attention and increase the scientific novelty of the subject.

Key words: *Global climate change, environmental problems, Holocene era, UN Convention, industries, climate change.*

Аннотация: *Глобальное изменение климата широко изучается во всем мире. Сегодня на Земле наблюдаются глобальные изменения климата. Средняя температура на нашей планете за последние тридцать лет выросла на один градус. Появились новые виды насекомых и вредителей. Это огромная проблема. Поэтому поднятые в исследовании причины изменения климата, среди прочих проблем, связаны с тем, что человечество на протяжении всего своего существования вмешивалось в природу. Вырубка лесов, распашка, мелиорация земель и т. д. приводят к изменению влажностного и ветрового режима, и связанные с этим соображения могут привлечь внимание и повысить научную новизну темы.*

Ключевые слова: *Глобальное изменение климата, экологические проблемы, голоцен, Конвенция ООН, промышленность, изменение климата.*

Butunjahon Meteorologiya tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, bugungi kunda yerdagi harorat XX asrning boshlariga qaraganda bir darajaga ko'tarilgan, bu esa agrar tarmoqqa salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. O'z navbatida, O'zbekiston ham ushbu muammoga duch kelmoqda. Shu ma'noda, zamonaviy texnologiyalar iqlim o'zgarishlariga moslashish hamda ularning qishloq xo'jaligiga salbiy oqibatlarini kamaytirishga yordam beradi. Tadbirda "O'zbekistonning qurg'oqchil tumanlarida joylashgan fermer va dehqon xo'jaliklarining iqlim barqarorligini ta'minlash" loyihasi natijalari namoyish qilindi, xususan, suv tanqisligi va qurg'oqchilikning tobora kuchayib borayotgan xavfini kamaytirish, dalalarni lazer yordamida rejalashtirish, boshlang'ich ishlov berish, sideral, sho'rga chidamli va qurg'oqbardosh ekinlarni yetishtirish kabi suv tejovchi texnologiyalarni joriy etish bo'yicha amaliy misollar keltirildi.

Loyiha markaziy, viloyat va mahalliy davlat hokimiyati organlari, shuningdek, fermer va dehqon xo'jaliklariga iqlim o'zgarishi ta'siriga qarshi kurashga tayyorgarligini oshirishga xizmat qiladi. Yangi agrotexnik va suv

tejoyvchi texnologiyalarning samaradorligini Qoraqalpog‘iston iqlim sharoitida tekshirish uchun har birida turli innovatsion texnologiyalar joriy etilgan besh tuman tanlab olindi. Lazer yordamida rejalashtirish texnologiyasini integratsiya qilish uchun maxsus treninglar tashkil etildi. Unda fermerlar uskuna bilan ishlash bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarga ega bo‘ldi. Fermer va dehqonlar uchun iqlim o‘zgarishlariga moslashish masalalari bo‘yicha maslahat xizmatlari ko‘rsatish markazlari tashkil etilgan?. Shuningdek, loyihani amalga oshirish doirasida gidrometeorologiya ma’lumotlarini yig‘ish va uzatish uchun zamonaviy uskuna bilan jihozlangan Qoraqalpog‘istonning meteorologik kuzatuv tarmog‘i to‘liq avtomatlashtirildi.

Iqlim o‘zgarishining iqtisodiy va texnologiyalar o‘rni.

Iqlim o‘zgarishining iqtisodiy oqibatlari - geografik jihatdan bir-biridan farq qiladi va aniq prognoz qilish amalda qiyin. Tadqiqotchilar hozirgi iqtisodiy modellashtirish iqlim o‘zgarishi ta’sirini jiddiy e’tibordan chetda qoldirayotganligini va ehtimoliy zararlar haqida aniqroq ma’lumot beruvchi yangi modellar zarurligi haqida ogohlantirdi.

1970-yillardan buyon ekstremal ob-havo hodisalari tufayli global yo‘qotishlar tez o‘sib borayotganligini ko‘rishimiz mumkin. Aholi sonining oshishi va insonlarda moliyaviy barqarorlikning yanada mustahkamlanishi kabi ijtimoiy-iqtisodiy omillar ham ushbu global muammolarga sabab bo‘lmoqda. Ushbu o‘zgarishlarning bir qismi hisoblanmish ma’lum bir hududiy iqlim o‘zgarishlari masalan toshqin va yog‘ingarchilik holatlarining o‘zgarishi ham global iqlim o‘zgarishlariga o‘z ta’sirini o‘tkazadi.

2019-yilgi tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, iqlim o‘zgarishi global iqtisodiy tengsizlikka hissa qo‘shmoqda. Sovuqroq mintaqalardagi badavlat mamlakatlar iqlim o‘zgarishlar sabab bo‘layotgan iqtisodiy ta’sirini kam his qilgan holatda, kambag‘al issiq iqlimli ammo iqtisodiy jihatdan rivojlanmagan davlatlar, iqlimning global isishi ularning rivojlanishiga salbiy ta’sir o‘tkazadi albatta.

Iqlim o‘zgarishlarining iqtisodiy oqibatlarini hisoblash qiyin, ammo haroratning yanada o‘sishi uning ham o‘sishiga sabab bo‘ladi. Misol uchun, agar

global isish 1,5 °C ni tashkil etadigan bo'lsa, jami zarar 90 % kamroq bo'ladi. Bir tadqiqot shuni ko'rsatdiki, agar isish 3 daraja bilan cheklanadigan bo'lsa, asr oxiriga kelib global yalpi ichki mahsulot 3,5 % ga qisqaradi[5]. Oksford Iqtisodiyotining yuqori emissiya manbasiga ko'ra, 2050-yilga kelib haroratning 2 darajaga ko'tarilishi global YaIMni 2,5 % — 7,5 % ga kamaytiradi. 2100 yilga kelib, bu holda harorat 4 darajaga ko'tariladi, bu esa eng yomon holatda global YaIMni 30 % ga kamaytirishi mumkin.

Iqlim o'zgarishining inson salomatligiga ta'siri.

Iqlim o'zgarishining inson salomatligiga ta'siri - orasida jarohatlar va odamlarning halok bo'lishiga olib keladigan ekstremal ob-havoning bevosita ta'siri, shuningdek, hosilning yetishmasligi yoki toza ichimlik suvidan foydalanishning etishmasligi kabi bilvosita ta'sirlar kiradi. Iqlim o'zgarishi aholi salomatligi uchun keng ko'lamli xavflarni keltirib chiqaradi[3]. Sog'liq uchun xavflarning uchta asosiy toifasiga quyidagilar kiradi: (1)to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiluvchi ta'sirlar (masalan, issiqlik to'lqinlari, ekstremal ob-havo ofatlari tufayli), (2)ekologik tizimlar va munosabatlardagi iqlim bilan bog'liq o'zgarishlar (masalan, ekinlar hosildorligi, chivin ekologiyasi) orqali yuzaga keladigan ta'sirlar., dengiz mahsuldorligi) va (3)qashshoqlik, ko'chish va ruhiy salomatlik muammolari bilan bog'liq ko'proq tarqalgan (bilvosita) oqibatlar. Aniqroq aytganda, salomatlik va issiqlik o'rtasidagi bog'liqlik (global haroratning oshishi) quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi: zaif aholining issiqlik to'lqinlariga ta'siri, issiqlik bilan bog'liq o'lim, jismoniy faollik va mehnat qobiliyatiga va ruhiy salomatlikka ta'siri. Ba'zi hududlarda ko'payishi mumkin bo'lgan bir qator iqlimga sezgir yuqumli kasalliklar mavjud, masalan, chivinli kasalliklar, vibrion patogenlar kasalliklari, vabo va ba'zi suv bilan yuqadigan kasalliklar. Sog'liqqa, shuningdek, o'rmon yong'inlari paytida jarohatlar, kasalliklar va havoning ifloslanishi orqali ekstremal ob-havo hodisalari (suv toshqini, bo'ronlar, qurg'oqchilik, o'rmon yong'inlari) jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Iqlim o'zgarishining sog'liq uchun boshqa ta'sirlari orasida dengiz sathining ko'tarilishi tufayli migratsiya va ko'chish kiradi; oziq-ovqat xavfsizligi va kam ovqatlanish[4],

ichimlik suvining kamayishi, okeanlar va ko'llarda zararli suv o'tlari gullashining ko'payishi va issiqlik to'lqinlari paytida qo'shimcha havo ifloslantiruvchisi sifatida ozon darajasining oshishi. Iqlim o'zgarishining ilon chaqishi epidemiologiyasiga ta'siri bo'yicha mavjud dalillar cheklangan, ammo ilon chaqishi xavfining geografik o'zgarishi kutilmoqda: Shimoliy Amerikada shimolga, Janubiy Amerika, Mozambikda va Shri-Lankadajanubga chaqish holatlari ko'payadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://kknews.uz/oz/13710.html>
2. https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Iqlim_o%27zgarishining_iqdisodiy_oqibatlari
3. https://uz.m.wikipedia.org/wiki/Iqlim_o%27zgarishining_inson_salomatligiga_ta%27siri
4. <https://cyberleninka.ru/article/n/global-iqlim-ozgarishining-iqtisodiy-va-ijtimoiy-geografik-muammolari/viewer>